

Aanpassing Medicatie tijdens ramadan DM Type 2

- Indien patiënt een combinatietherapie heeft, kies per medicament de bijbehorende aanbeveling
- Voorkom hogere dosis medicatie per 24 uur tijdens start en einde ramadan

Tabel 1: Aanpassingsschema orale glucoseverlagende medicatie tijdens ramadan

Soort tabletten	Voor de ramadan	Tijdens de ramadan	Opmerking
Gliclazide 80 mg	Ochtend Middag Avond	Ochtend: halve dosis Middag: geen Avond: gebruikelijke dosis	Bij hypo's dosis aanpassen NB: geen slow release preparaat Kortwerkend
Tolbutamide	Ochtend Middag Avond	Ochtend: halve dosis Middag: geen Avond: gebruikelijke dosis	Bij hypo's dosis aanpassen
Glimepiride Gliclazide 30 mg vertraagde afgifte	Ochtend	Avondmaaltijd	Glimepiride: Bij hypo's dosis aanpassen. Bij strakke instelling minder de dosis bij 3 mg of hoger, met 1 mg Gliclazide 30: Bij strakke instelling of hypo's omzetten op kortwerkende gliclazide 80 mg
Metformine	Ochtend (bv 500/850 mg) Middag (idem) Avond (idem)	Ochtend: 500 mg Middag: geen Avond: 500, 850 of 1000 mg	Bij 2x1000 mg evt. ochtend 500 mg en avond 1000 mg
Acarbose	Maaltijdgebonden	Maaltijdgebonden	
Pioglitazon	Ochtend	Avondmaaltijd	
Repaglinide	Maaltijdgebonden	Maaltijdgebonden	
Sitagliptine	Ochtend	Avond (bij verbreken van het vasten)	
Vildagliptine	Bij ontbijt en bij avondmaaltijd	Bij ontbijt (vóór zonsopgang) en bij het verbreken van het vasten (bij zonsondergang)	
Saxagliptine	Ochtend	Avond (bij verbreken van het vasten)	
Linagliptine	Ochtend	Avond (bij verbreken van het vasten)	
Canaglifozine*	Ochtend	Gebruikelijke dosis bij avondmaaltijd	Risico op dehydratie bij hyperglycaemie
Dapaglifozine*	Ochtend	Gebruikelijke dosis bij avondmaaltijd	Risico op dehydratie bij hyperglycaemie
Empaglifozine*	Ochtend	Gebruikelijke dosis bij avondmaaltijd	Risico op dehydratie bij hyperglycaemie

* = Goed monitoren van nierfunctie, patiënten attenderen om matig te zijn met zoutig eten (wat tijdens de ramadan wel veel aan de orde is)

Aanpassing Medicatie tijdens ramadan DM Type 2

- Indien patiënt een combinatietherapie heeft, kies per medicament de bijbehorende aanbeveling
- Voorkom hogere dosis medicatie per 24 uur tijdens start en einde ramadan

Tabel 2: Aanpassingsschema voor therapie met insuline tijdens de ramadan

Soort insuline	Voor de ramadan	Tijdens de ramadan	Opmerking
(Middel) Langwerkend* Combinatiepreparaat van insuline/GLP-1**	Bij het ontbijt, de avondmaaltijd of voor het slapen gaan	Bij de avondmaaltijd of voor het slapen gaan	Alert zijn op hypo's
Mixinsuline***	Ochtend: Mixinsuline Avond: Mixinsuline	Ochtend: vervangen door (ultra-) kortwerkende insuline 30% van mixdosis (bij dezelfde koolhydraten-intake) Avond: Mixinsuline bij het verbreken van het vasten	Alert zijn op hypo's Op geleide van de bloedsuikers evt. de mixverhouding aanpassen of dosis kortwerkende insuline verhogen/verlagen
(Ultra-) Kortwerkend****	Ontbijt: (ultra)kortwerkende Lunch: (ultra)kortwerkende Avondmaaltijd: (ultra) kortwerkende	Ontbijt: (ultra)kortwerkende Lunch: geen Avondmaaltijd: (ultra)kortwerkende	Alert zijn op hypo's Op geleide van de bloedsuikers de insuline-dosering aanpassen
Pomptherapie	Basale stand, maaltijdbolus (O en A)	Basale stand, maaltijdbolus (O en A)	
GLP-1			
GLP-1 analogen (s.c. en oraal)*****			Gebruik GLP-1's als voorheen

* = Middellang / Langwerkende: insuline NPH, insuline detemir, insuline glargine, insuline degludec (verlengde werkingsduur)

** = Combinatiepreparaat van insuline/GLP-1 : Glargine/lixisenatide en Degludec/liraglutide

*** = Mixinsuline: 30/70, 15/85, 25/75, 50/50, 70/30, 70% , degludec/30% insuline aspart

**** = Kortwerkend: Humuline regular, Insuman Rapid
(Ultra)kortwerkend: insuline aspart, insuline lispro, insuline glusine

***** = GLP-1 analogen (s.c. en oraal): Exenatide, Liraglutide, Exenatide - vertraagde afgifte, Dulaglutide, Lixisenatide, Semaglutide